

4. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-14>

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ НАЛЕЖНИХ УМОВ ТРИМАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ТА ОСІБ, ВЗЯТИХ ПІД ВАРТУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ

Веселовський Б. А.

*доктор філософії (міжнародне право),
керівник експертної групи з євроінтеграції та координації політик
Директорату стратегічного планування та європейської інтеграції
Міністерства юстиції України, доцент кафедри порівняльного
і європейського права*

*Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

В'язниці та умови утримання в'язнів в них часто залишаються поза належною увагою на фоні інших проблем держави. Тим не менш, постійні недоліки в'язниць країн Європи привертають все більшу увагу Європейського суду з прав людини, а також і Суду Європейського Союзу. Це не тільки порушують права, гарантовані Хартією ЄС про основоположні права, але й виявляється серйозною перешкодою для нормального функціонування взаємного визнання, наріжного каменю судової співпраці в кримінальних справах. Після численних закликів Європейського парламенту до спільних дій, 8 грудня 2022 року Європейська комісія запустила перший інструмент, що встановлює загальні мінімальні (хоча і необов'язкові) стандарти щодо умов утримання.

6 лютого 2023 року Комітет Європейського парламенту з громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ (LIBE) ухвалив висновок для Комітету з конституційних питань, який готує підсумковий звіт щодо «Пропозиції Європейського парламенту щодо внесення змін до Договорів ЄС». Комітет LIBE у пункті 27 свого висновку «закликає запровадити компетенцію Союзу в статті 82 ДФЄС щодо встановлення мінімальних стандартів досудового затримання та умов тримання під вартою» [1].

Наразі на рівні ЄС немає заходів гармонізації, які б встановлювали мінімальні стандарти умов тримання під вартою. Хоча питання тримання під вартою є відповідальністю держав-членів, на додаток до того факту, що багато стандартів щодо умов ув'язнення існують завдяки Раді Європи та практиці ЄСПЛ, ЄС також відіграє певну роль у цій сфері, оскільки погані умови тримання під вартою суперечать його цінностям та основним принципам, що лежать в основі судової співпраці у кримінальних справах.

Можливість і бажаність для ЄС вжити заходів у сфері затримання, в тому числі шляхом прийняття мінімальних стандартів, вже давно є частиною міжінституційних дискусій щодо того, як зробити принцип взаємного визнання більш ефективним. Це питання знову привернуло увагу після нещодавнього прецедентного права Суду Європейського Союзу, яке виявило, що одна з найгостріших проблем серед держав-членів стосується відмінностей між матеріальними умовами тримання під вартою. Це призвело до підвищення обізнаності про необхідність зміцнення взаємної довіри у сфері затримання, зокрема за допомогою заходів, які сприяють більшій конвергенції у застосуванні загальноєвропейських мінімальних стандартів затримання.

Покращення умов утримання у в'язницях є одним з індикаторів в переговорному розділі 23 «Судова влада та фундаментальні права», зокрема, у звіті про скринінг національного законодавства Сербії, Боснії та Герцеговини, а також Чорногорії, Європейська комісія вказувала на обов'язок як країни-кандидата виконати рекомендації Європейського комітету з питань запобігання катуванням та стандартам ЄС щодо умов утримання у в'язницях.

Однозначно, що, окрім загальних документів на рівні Союзу, Україні слід враховувати досвід передових держав-членів ЄС. Зокрема, О.Романцова пише про те, що «у більшості європейських країн досить тривалий час діють нормативні акти, що регулюють важливі напрями не тільки адміністративно-юрисдикційного процесу, а й позитивної діяльності органів влади щодо здійснення різних питань управління (Австрія, Угорщина, Болгарія, Польща, Чехія, Румунія). Міжнародні стандарти, що стосуються поводження з ув'язненими, мають переважно рекомендаційне значення. Значна частина норм і принципів, що містяться в Європейських пенітенціарних правилах, щодо захисту прав і свобод відносяться до загальновизнаних, обов'язкових до виконання норм» [2, с.389].

З огляду на необхідність запровадження комплексних довгострокових змін та з метою визначення напрямків розвитку національної системи виконання кримінальних покарань відповідно до стандартів Ради Європи продовжується реформування пенітенціарної

системи, незважаючи на широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України. Україна має стратегічне бачення розвитку та реформування цієї сфери: 16 грудня 2022 року було прийнято Стратегію реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року. Метою Стратегії є створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань, яка гарантуватиме безпеку суспільства та забезпечуватиме соціальну адаптацію засуджених та осіб, узятих під варту [3].

Очевидно, що Україна опиниться перед необхідністю виконання зобов'язань з покращення умов тримання в'язнів та осіб, які знаходяться під вартою в контексті наших майбутніх перемовин з ЄС.

Однак, як вказано в Стратегії, моральна застарілість і матеріальна зношеність ресурсів системи органів та установ виконання покарань, руйнування та пошкодження інфраструктури (гуртожитків, камер, інших приміщень та обладнання) внаслідок воєнних дій, вимушене ущільнення установ виконання покарань, недостатній обсяг фінансування не дають змоги повноцінно реалізовувати політику і реформувати сферу виконання кримінальних покарань та пробації. Україна отримала велику кількість рішень по справах ЄСПЛ щодо неналежних умов тримання, що, як наслідок, привезло до збільшення навантаження на бюджет щодо виконання таких рішень.

Одним з рішень цієї проблеми може бути побудова нових закладів виконання покарань, та ремонт вже існуючих. Однак це дуже дороговартісні проекти, які в умовах збройної агресії росії, нереально реалізувати виключно за кошти Державного бюджету України. Враховуючи досвід балканських країн, одним з донорів може виступити Банк розвитку Ради Європи.

Банк розвитку Ради Європи є багатосторонньою фінансовою установою, яка має виключно соціальну спрямованість. БРРС був створений у 1956 році з метою вирішення європейськими країнами питань, пов'язаних із соціально-спрямованою реінтеграцією біженців, переміщених осіб та мігрантів. У червні 2023 року Україна завершила процес вступу та стала 43-ю країною-членом Банку розвитку Ради Європи (БРРС). Саме Банк розвитку Ради Європи в 2022 році надав 17 мільйонів євро Сербії для побудови нової тюрми в Крагуєваці. Вартість проекту становила 40 мільйонів євро, іншу частину суму було виділено інвесторами з країн Великої сімки [4].

З 2009 року за підтримки ЄС, донорів Великої сімки і Банку розвитку Ради Європи (СЕВ) Сербія розпочала програму модернізації своїх пенітенціарних установ відповідно до Європейських пенітенціарних правил. У рамках програми було запущено проект WBIF, який стосується будівництва та оснащення двох нових

пенітенціарних установ у Панчево та Крагуєваці. В'язницю в Панчево, яка розрахована на 500 ув'язнених, було завершено в 2018 році.

За допомогою Банку Ради Європи, умови тримання для понад 2500 затриманих значно покращилась завдяки будівництву трьох закладів в Північній Македонії: виправної колонії Куманово, виправної колонії Ідрізово та виховної колонії для неповнолітніх Тетово.

Офіційно в своїх правилах, Банк зазначає, що «проекти повинні стосуватися виключно будівель, призначених для національних, регіональних або місцевих урядів, або для технічних установ, у яких такі органи мають більшість інтересів, а також відповідної інфраструктури. Дане визначення може включати такі об'єкти, як пенітенціарна інфраструктура, пожежні/поліцейські станції та навчальні центри або будівлі, пов'язані з муніципальними/місцевими/регіональними адміністраціями» (пункт 28).

Що стосується пенітенціарної інфраструктури, проекти, що фінансуються Банком, повинні відповідати принципам Рекомендаціям Комітету міністрів Ради Європи щодо Європейських пенітенціарних правил [1]. Особлива увага приділяється допоміжним структурам і заходам, спрямованим на посилення реінтеграції колишніх ув'язнених у їхні громади (пункт 29) [6].

Співпраця з Банком розвитку Ради Європи, а також долучення інших донорів серед країн Великої сімки видається найбільш оптимальним варіантом в актуальних умовах для нашої держави.

Література:

1. Prisons and detention conditions in the EU. LIBE committee. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/741374/IPOL_STU\(2023\)741374_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/741374/IPOL_STU(2023)741374_EN.pdf) (date of access: 14.10.2023).

2. Romantsova S. The experience of the countries of the European Union regarding the protection of the rights and freedoms of citizens in penitentiary institutions. *Analytical and comparative jurisprudence*. 2023. No. 4. P. 387–393. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.62> (date of access: 14.10.2023).

3. European Prison Rules. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae> (date of access: 21.10.2023).

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи до 2026 року та затвердження плану заходів на 2022–2024 роки щодо її реалізації: Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text>

5. Completion of works on the state-of-the-art prison in Kragujevac, Serbia News | WeBalkans. WeBalkans | EU Projects in the Western Balkans. URL: <https://webalkans.eu/en/news/completion-of-works-on-the-state-of-the-art-prison-in-kragujevac-serbia/> (date of access: 21.10.2023).

6. Handbook for the Preparation and Implementation of Projects. CEB. URL: https://zaneq.bg/wp-content/uploads/2022/06/Handbook_for_the_Preparation_and_Implementati_on_of_Projects_April_2022.pdf (date of access: 21.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-15>

ВИКОНАННЯ ВИХОВНОЮ КОЛОНІЄЮ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ СУДОВОГО РІШЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ

Гнатчук А. Ю.

*аспірантка кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Одним із найбільш пріоритетних напрямів реформування кримінально-виконавчої системи України і її трансформації в пенітенціарну систему є діяльність виховної колонії щодо виконання судового рішень щодо засуджених неповнолітніх.

Адже саме в цьому процесі забезпечується одночасно принцип невідворотності покарання неповнолітнього за вчинене кримінальне правопорушення, а також неухильне дотримання засудженим прав та законних інтересів під час відбування покарання у виховній колонії Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України).

Такий підхід до виконання судового рішення щодо неповнолітнього вбачається також із положення Основного закону держави – Конституції України, зокрема ст. 3, в якій закріплено головний обов'язок держави – утвердження й забезпечення прав і свобод людини [1].

Оскільки людина, а засуджений в апіорі залишається людиною то його права і свободи становлять у правовій державі найвищу соціальну цінність. саме на їхнє забезпечення й найповнішу реалізацію